

İNKILÂPÇILIK VE ATATÜRK'ÜN İNKILÂP ANLAYIŞI

Dr. Hayati HAZIR (*)

GİRİŞ

Atatürk ilkeleri arasında üzerinde en çok tartışılan ilke, hiç şüphe yok ki «**İnkılâpçılık**» ilkesidir. İnkılâpçılığın öze dönük, bir birinden çok farklı yorumlara tâbî tutulması neredeyse bugün ülkemizde bir rejim meselesi haline gelmiştir. Çünkü çoğu zaman bu ilkeye ideolojik bir renk ve muhteva kazandırılmak istenmesi maksadıyla zorlama, yorumlar yapılması, toplumda tartışma seviyesini aşarak aşırı kutuplaşmalara sebep olmuştur. Gerçekten zaman zaman inkılâpçılık üzerinde, toplumda çatışmaya dönüşen tartışmalar, yalnız aydınlar arasında kalmamakta, geniş kitlelere yayılmakta, aynı zamanda halk arasında da kolayca gözlenebilen temeli ideolojik olan bir bölünmeye yol açmaktadır.

İnkılâpçılık dışında kalan ilkelerin yorumlanması ile bu ilkeye verilecek mânâ arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu inkâr edilemeyeceğinden, bu konuda ısrarla ve inatla sürdürülen tartışmaların sebepsiz olmadığı kolayca anlaşılabilir. İnkılâpçılığa kazandırılacak muhtevaya göre **cumhuriyetçilik, halkçılık, lâiklik** ve **devletçilik** ilkelerinin de Atatürk'ün benimsemiği bir muhteva ve renk kazanacaklarına şüphe yoktur. Bunun başarılması demek, millî bütünlüğü sağlamayı ve kuvvetlendirmeyi hedef alan bu ilkelerin gayeleri dışında yorumlanması demektir ki, sonuçta da bir rejim tartışmasını peşinden getireceği açıktır.

Nitekim yarım yüzyıldan beri inkılâp kelime ve terim olarak «**ihtilâl**» kelimesiyle eş mânâda alınmış ve böyle yorumlanmıştır. Halbuki aşağıda açıklamalarımızda görüleceği üzere, bu iki terim arasında çok büyük mânâ farkı vardır. Gene 1960'lardan sonra her iki terim dil kaideleri ve mânâ bakımından yanlışlığı kesin olarak bilinmesine rağmen «**devrim**» kelimesiyle karşılanmaya çalışılmıştır. Bu terimin yerleştirilmesinden sonra resmi ve hukuki adı «**Atatürk İnkılâpları**» olduğu halde «**Atatürk Devrimleri**»nden söz edilmeye başlanmıştır. Bunun sonucu olarak Atatürk tarafından gerçekleştirilen ve modern bir millet olmayı hedef alan inkılâpların birer

(*) Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

ihtilâl hareketinden ibaret olduğu, özellikle gençlik arasında sistemli olarak işlenmiştir. Böylece bir ihtilâlcî olarak takdim edilen Atatürk'ün izinde olmak için mutlaka ihtilâlcî olunması zarurî olduğu fikri ile genç beyinlerin yıkanmasına çalışılmıştır. Bu yoldaki faaliyetlerin 12 Eylül hareketinden sonra hızını kaybettiği görülmekte ise de; kendilerini bu yolun «**yılmaz savaşçıları**» ve «**devrimcileri**» olarak görenler her fırsatı değerlendirerek aynı temayı işlemeye devam etmektedirler.

Biz bu incelememizde inkılâp veyahut onunla eş mânada kullanılan terimlerin, sözlük ve terim olarak manaları üzerinde durduktan sonra, özellikle Atatürk'ün inkılâpçılık anlayışını ve hedefini inceleyeceğiz. Bundan sonra inkılâpların yanlış ve zararlı yorumlarını yerimiz yettiğinde incelemeyi uygun buluyoruz. Bu arada incelememizde kullanacağımız birinci derece kaynağımız bizzat Atatürk'ün çeşitli vesilelerle inkılâpçılık ve inkılâplar hakkında söyledikleri nutuklar olacaktır. Hatta Atatürk'ün ifade ve beyanlarından yarım yamalak yapılan alıntılarla meseleye yeterince açıklık getirilemeyeceğinden, bir senteze varabilmek için orijinal ifade ve terimlere sadık kalmak şartıyla, yer yer uzun alıntılar yapmak kaçınılmaz olacaktır.

I — TERMİNOLOJİ MESELESİ

Atatürk inkılâplarının gayesinin ve yöneldiği hedefin iyi tesbit edilebilmesi için, öncelikle terim meselesi üzerinde anlaşma sağlanması şartına bağlıdır. Gerçi, bizzat Atatürk'ün «**İnkılâp**» terimini tercih etmiş olduğu herkesce bilinmekle birlikte; son zamanlarda sadeleştirme veya öz Türkçeye aktarma gayretkeşliği ile, Atatürk'ün kullandığı terminolojinin uydurma kelimelerle değiştirilmesinin ötesinde, manalarının da tahrif edildiği görülmektedir. Bunun birçok örneğini göstermek mümkündür. Ayrı bir incelemeyi gerektirdiğine inandığımız bu konu ile ilgili olarak burada her ne gerekçe ile olursa olsun Atatürk'ün kullandığı terminolojiyi ve dili mânasız boş ifadeler haline getirecek kelime ve terimlerle değiştirmeye kimsenin hakkının olmadığını, aksine eskiden bu kelime ve terimleri yeni nesillere Atatürk'ü daha iyi tanıtmak, O'nu anlamalarını sağlamak için öğretmenin bir borç olduğunu belirtmekle yetiniyoruz.

Atatürk'ün tercihinin aksine son yarım yüzyıldan beri çeşitli sebep ve niyetlerle inkılâp yerine farklı terimler kullanılagelmiştir. Bunlar arasında «**Atatürk Reformları**», «**Atatürk Devrimleri**», «**Atatürk İnkılâbı**», «**Atatürk İhtilâli**», «**Türk İnkılâbı**», «**Türk Devrimi**» gibi terimler arasındaki mânâ farkına dikkat etmeksizin yaygın olarak birbirlerinin yerine kullanılır olmuştur. Bu terminoloji karışıklığını açıklığa kavuşturmak için ön-

celikle «İnkılâp», «İhtilâl», «devrim» ve «reform» terimlerinin ifade ettikleri mânâyı tespit etmeyi uygun bulduk.

1 — İnkılâp

Sözlük anlamı «çevirmek, döndürmek, bir şeyin iç yüzünü dışa getirmek, bir halden başka hale dönüşmek» demek olan inkılâp terim olarak, kısa sürede meydana gelen köklü değişikliği ifade eder. Daha açık bir ifade ile inkılâp bir toplumda sosyal ve kültürel alanlarda çağdaşlaşmayı engelleyen kurumların müdahale ile kısa zamanda kaldırılması veya değiştirilmesi demektir (1). Bu sebeple inkılâp, ihtilâlden daha geniş bir mâna kazanmaktadır.

Nitekim ilerideki açıklamalarımızda görüleceği gibi Atatürk büyük bir dikkatle «İnkılâp» ile «İhtilâl» terimlerini birbirinden ayırmış ve inkılâbı bu geniş mânasında, yani mevcudun kuvvetle yıkılması ve o zamana kadar gerçek sayılan durumun ve yürürlükte olan hükmün zorla değiştirilmesi mânasında kullanılmıştır. Atatürk döneminin fikir hareketlerine baktığımız zaman meselâ, tek parti rejiminin parti ideoloğu olan Recep Peker inkılâbı, «bir sosyal bünyeden geri, eğri, fena, eski, haksız ve zararlı ne varsa bunları birden yerinden söküp onların yerine ileriye, iyiyi, yeniyi, faydalıyı koymaktır» şeklinde tarif ettikten sonra (2), Türk İnkılâbının yalnız siyasi ve ekonomik bir rejim değişikliğinden ibaret olmadığına, sosyal, siyasi ekonomik ve kültürel hayatın bütün derinliklerinde tesirler yaptığını temas ederek, inkılâp yaparken zor kullanmanın kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır (3).

Gene tek parti rejiminin ideolojisini yapmağa gayret eden **Kadrocular** ise; «İhtilâl, inkılâbın gayesi değil vasıtasıdır» kuralını koyarak, iki terimi ayırmış olmasına rağmen, inkılâbın yapılabilmesi için, ihtilâlin vazgeçilmez vasıta olarak kullanılmasını zaruri görmüşlerdir (4). Başka bir deyimle **Kadroculara** göre ihtilâl, inkılâbın geçiş safhasını teşkil eder. Dolayısıyla inkılâbın yapılabilmesi için ihtilâl şarttır. Bundan sonra inkılâp «azlık, fakat şuurlu bir avangardın (öncü) azlık fakat ileri bir KADRO'nun iradesinde temsil olunur (5).

Biz burada inkılâp terimini, dünyanın gidişine ayak uydurabilmek ve

- (1) KAFESOĞLU, İbrahim SARAY, Mehmet, *Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller* (İSTANBUL-1983) s. 6-7. Ayrıca KUBALI, Hüseyin N. *Türk Devrim tarihi dersleri* (İSTANBUL-1973) s. 53.
- (2) PEKER, Recep *İnkılâp Dersleri* 4 bası (İSTANBUL-1984) s. 8.
- (3) PEKER, op. cit. s. 19 vd.
- (4) KADRO dergisi, c. 1, sa. 1, (1932) başyazı).
- (5) İbid, Kadrocuların bu düşüncesini ileride ele alacağız.

tekrar geri kalmamak için belirli doğmalara saplanmadan sosyal dinamizmi gerçekleştirmek, korumak ve devam ettirmek anlamında kullanacağız (6).

2 — İhtilâl

Kelime olarak bozukluk, karışıklık, düzensizlik, mânasına gelen ihtilâl, sosyal bilimlerde kendisine çok geniş ve değişik mânalar verilen terimlerden biridir. Bir taraftan siyasi bir terim olarak meselâ Fransız İhtilâli'nden, Bolşevik İhtilâli'nden söz edilmekte, öte yandan ekonomik ve teknolojik mânâ ağırlıklı «**sanayii ihtilâli**» deyimi kullanılmaktadır.

İhtilâl, siyasi bir terim olarak bir devletin iktidar düzenini değiştirmek için bu konudaki hukuk kurallarına başvurmaksızın zor kullanılarak yapılan geniş bir halk hareketidir. Daha genel ifade ile ihtilâl, aralarında sosyal, ekonomik ve siyasi büyük dengesizlikler bulunan sosyal güçler arasındaki çıkan fiili çatışmadır (7). Bu çatışmada mevcut düzenden yana olanların çatışmayı kanlı olarak bastırmaları halinde, ihtilâl «**isyan**» veya «**ayaklanma**» anlamına gelir. İkinci vey daha sonraki bir patlamalarda ihtilâl başarıya ulaşabilir. Fakat hangi teşebbüste başarıya ulaşırsa ulaşsın ihtilâl kısa süreli ve sert bir harekettir. Bu özelliğinden dolayı ihtilâl sonrasında toplumlarda genellikle uzun yıllar istikrar sağlanamakta, karşı ihtilâlleri ve direnmeleri bastırabilmek için uzun bir terör rejimi uygulaması kaçınılmaz olmaktadır.

3 — Devrim

Son on yıldanberi hem ihtilâl hem de inkılâp karşılığı olarak kullanılagelen «**devrim**» kelimesi esasında kelime olarak da terim olarak da mânasızdır. Bir kere dilcilerin belirttiklerine göre Türkçe'de devrim diye bir kelime yoktur. Ayrıca bu kelime Türkçe mevcut bir kökten gramer kaidelerine göre türetilmiş de değildir. Bazı sözlükler bunun devirmek fiilinden türetilmiş bir kelimedenden, «**devrim**» kelimesinden yapıldığını yazmaktadırlar. Fakat bu kelimeye ayrıca yer vermemişlerdir (8).

Gene sözlükler devrim kelimesine hem inkılâp, hemde ihtilâl mânası vermektedirler. Bu da gösteriyor ki, bu kelimenin kendisine has bir mânası olmamasına rağmen, zorla kendisine verilen inkılâp ve ihtilâl mânası ile fikir ve siyasi hayatımızda yaptığı tahribat inkâr edilemez.

(6) Aynı yönde bir değerlendirme için bkz. TURHAN Mümtaz, *Atatürk İlkele-ri ve Kalkınma*. Bütün Eserleri I (İSTANBUL - 1974), s. 439.

(7) MUMCU, Ahmet, *Türk Devrimlerinin Temelleri ve Gelişimi*, 9 bası (İSTANBUL) - 1984), s. 2 - 3.

(8) Bkz. Meydan Larousse, «devrim» maddesi.

Bazı yazarların ideolojik bir yaklaşımla devrimi ısrarla ihtilâl mânâsında kullanmalarına karşılık, bazıları ise bu kelimenin yanlış ve mânasız olduğuna işaret etmekle birlikte yerleşmiş olduğu gerekçesiyle gene de kullanılmaktadırlar. Hatta bu yazarlar devrim kelimesinin inkılâbı karşılamadığını, bunun bir halden diğer bir hale geçişin başlangıç safhasını teşkil ettiğini, mevcut durumun ortadan kaldırılması, devrilmesi yani yıkıcı olan yönünü karşıladığını açıkça yazmalarına rağmen (10) kullanmaya devam etmeleri entellektüel bir kusur olsa gerek.

Bazıları ise devrimi önce bir halk hareketi, arkasından mevcut düzeni yıkma olayı ve nihayet yıkılan düzenin yerine yeni bir düzen kurma süreci olarak tanımlamaktadırlar (11). Bu tanımlamada devrim, ihtilâl ve inkılâp olaylarını içine aldığı, dolayısıyla sebep - sonuç ilişkisi içinde görülen bu olaylar tek bir terimle, devrim terimiyle bütünleştirilmeye gayret edildiği anlaşılmaktadır.

Maksatlı ve ideolojik tutumlar bir tarafa bırakılırsa ihtilâl ve inkılâp terimleri bu güne kadar eş manalı kullanılmıştır. Bu terimlerin Batı dillerinde tek bir karşılığının (**revolution**) oluşunun da bunda etkili olduğu söylenebilir. Ancak her iki terimin, nasıl yapıldığı belli olmayan mânasız **devrim** terimiyle karşılanmaya çalışılması ve bunun yanlışlığının bilindiği halde kullanılmaya devam edilmesi, eğer şahsi kusurdan ileri gelmiyorsa kasıtlı bir tutum olarak değerlendirilmesi gerekir.

4 — Reform

Çoğu zaman «Atatürk Reformları»ndan söz edildiği için burada bu kelimenin mânâsı üzerinde de kısa açıklamada bulunmak yararlı olacaktır.

Sözlükler reform kelimesinin karşılığını düzeltmek, daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklikler (**islâhat**) olarak vermektedirler. Terim olarak ise reform, mevcut düzenin temellerine dokunmamak kaydıyla, hukuki, iktisadi ve sosyal düzeni daha iyi hale getirmek için alınan tedbirlerdir. Bu mânâda reform kanuni, tedrici ve şekli olmak itibarıyla inkılâp ve ihtilâl hareketinden ayrılır (12).

Böylece terimler arasındaki mânâ farklılığını belirlediğimize göre, acaba hangi terimin kullanılması uygun olacaktır? Biz Atatürk'ün kullan-

(9) Bir örnek için bkz. KUBALI, op. cit. s. 53.

(10) KUBALI, ibid.

(11) Bu yönde bir tanımlama için bkz. EROĞLU Hamza, *Türk Devrim Tarihi* (ANKARA - 1977) s. 6 vd.

(12) KUBALI, op. cit. sh. 54.

diği terminolojiye sadık kalınması gerektiğine inandığımız için inkılâp terimini tercih ediyoruz. Ayrıca ihtilâl ile inkılâp aynı mânada olmadıklarından ve hele bunları devrim gibi mânasız bir terimle karşılamaya çalışmanın büyük mahsurları olduğu dikkate alınırca, inkılâp teriminin tercih edilmesindeki zaruret kendiliğinden ortaya çıkar.

II — ATATÜRK'ÜN İNKILÂPÇILIĞI

1 — Atatürk'ün İnkılâp anlayışı

Atatürk nasıl bir inkılâp anlayışına sahipti? Bu sorunun cevabını Atatürk'ün konuşmalarında çok açık bir şekilde bulmamız mümkündür. Nitekim 5 Kasım 1925 tarihinde Ankara Hukuk Mektebinin açılışında söylediği nutukta aynen şöyle demektedir :

«Türk inkılâbı nedir? Bu inkılâbın kelimenin vehleten (ilk anda) ima ettiği ihtilâl mânasından başka ondan daha vasi (geniş) bir tahavvül (değişimi) ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin şekli asırlardan beri eski şekilleri bertaraf eden en mütakamil tarz olmuştur. Millet in idame-i mevcudiyet için efradı arasında düşündüğü rabitai müştereke asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini tebdil etmiş, yani millet ve mezhebi rabita yerine Türk Milleti rabitasıyla efradını toplamıştır. Velhasıl efendiler, millet saydığım tahavvülat (değişmelerin) ve inkılâbatın tabii ve zaruri icabı olarak idarei umumiyesinin ve bütün kanunlarının ancak dünyevi ihtiyactan mülhem ve ihtiyacın tebeddül (değişmez) ve tekamülü ile mütemadiyen tebeddül ve tekamül etmesi esas olan dünyevi bir zihniyeti idareyi mabühülhayat (yaşama sebebi) addeylemiştir. Eğer altı sene evvelki hatıranızı yoklarsanız, devletin şeklinde, efradı millet in rabitası müştereğinde medari kuvvet olarak tariki medeniyetin takibinde, velhasıl bütün teşkilât ve ihtiyacını istinad ettirdiği ahkâm noktai nazarından büsbütün başka esaslar üzerinde bulunduğumuzu tahattur edersiniz (hatırlarsınız). Altı sene zarfında büyük milletimizin cereyani hayatında vücuda getirdiği tahavvülat (değişmeler) herhangi bir ihtilâlden çok yüksek olan en muazzam inkılâbattandır» (13).

Atatürk'ün bu nutku tahlil edilirse hemen şu pratik neticeler elde edilir :

(13) ATATÜRK, *Söylev ve Demeçler*, c. 11, s. 237 - 238.

a) İnkılâp, ihtilâlden çok farklı ve ondan daha geniş bir mâna ifade eder.

b) Türk İnkılâbı, milletin sosyal durumu ve kültürel hayatında bir gelişmedir. Yani millet fertleri arasındaki bağ ilim ve çağdaş medeniyetin temeline dayanan **Türk Milliyeti** düşüncesiyle sağlanmaktadır.

c) Türk İnkılâbı, Türk Milletinin şuurlu isteğinin bir sonucudur.

d) Türk İnkılâbı, Türk Milletinin kendi kaabiliyetinin bir sonucudur (14).

Görülüyor ki, Atatürk bu konuşmasında «**inkılâp**» ve «**ihtilâl**» terimlerini büyük bir dikkatle birbirinden ayırmaktadır. Gerçekten bu iki kavram Atatürk tarafından şuurlu olarak eş mânalı kullanılmamakta ve inkılâp ile toplum hayatında zora dayanarak gerçekleştirilen ani ve köklü değişimler ifade edilmek istenmektedir. Buna rağmen bazı yazarlar ihtilâli, mevcut düzenin kaidelerine aykırı olarak ve zor yoluyla gerçekleştirilen bir hükümet değişikliği demek olan darbe manasında kullanmakta ve Amasya Tamimini bu mânada «**ihtilâl beyannemesi**» olarak nitelendirmektedirler (15).

Bunlar, Millî Mücadelenin yalnız dış düşmanla bir savaş olmadığını, bundan daha önemlisi ülke içerisinde siyasi iktidarı ve siyasi iktidarın kaynağını da değiştiren bir ihtilâl hareketi olduğunu savunmaktadır (16).

Bu iddia hem tarihi gerçeklere uygun düşmediği, hem de kamu hukuku açısından doğru olmadığı cihetle bizce kabul edilemez.

Herşeyden önce, Atatürk'ün İstanbul Hükümeti ile mücadelesini iktidar kavgası şeklinde değerlendirmek yanlıştır. Bu mücadele vatanın kurtarılması hususunda İstanbul Hükümetinin görevini gerektiği gibi yapmamasından doğan bir mücadeledir. Kaldı ki, Atatürk hiç bir zaman açık veya kapalı İstanbul Hükümetine karşı bir ihtilâl başlattığını ilan ve ifade etmemiştir. Nutukta belirtildiği gibi «**aciz ve haysiyetsiz**» olan Damat Ferit Paşa Hükümeti ile sadece «**saltanatı kurtarmayı düşünen**» padişah, herhangi bir duruma razı olmalrından dolayı, vatanın istiklâlini tehlikeye düşürmekle suçlanmışlardır. İşte Amasya Tamimi, siyasi iktidarların

(14) KAFESLİOĞLU - SARAY, op. cit. s. 9.

(15) Bkz. EROĞLU, op. cit. s. 88 - 89, Amasya Tamiminin altında imzası bulunanların «**ihtilal komitesi**» olarak nitelendirilmesi ve bu yönde Millî Mücadelenin yorumlanmasına bir örnek için SELEK Sebahattin, *Anadolu İhtilâli*, I - II, (İSTANBUL - 1963) passim.

(16) ÖZBUDUN - Ergun, «Atatürk ve Devlet Hayatı» (ed) MUMCU, Ahmet, *Atatürk İnkeleri ve İnkılâp Tarihi II*, (ANKARA - 1986) s. 80.

yapamadığı görevi milletin bizzat kendi azim ve kararı ile yapacağını, yani kendi istiklalini kendisinin kurtaracağını ilan etmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi şüphesiz, bu gaye uğruna milletin bütünleşmesini sağlayacak dinamik, şuurlu ve kesin kararlı bir kadronun varlığını gerektirir. Falih Rıfki Atay'ın ileri sürdüğü Amasya Tamimi'nin hiç açıklanmayan gizli maddesine göre Mustafa Kemal, Kazım Karabekir, Fuat Paşalar ve Rauf Beyden oluşan kadro (17) millet adına bu görevi yerine getirecektir. Bu kadronun kurduğu söylenen «**ordu örgütü**» (18)nün bir ihtilâl komitesi olarak görülmesi veya böyle gösterilmek istenmesi en azından tarihi olayları ve Millî Mücadelenin ulvi gayesini çarpıtmak olur.

Konuya Kamu Hukuku açısından yaklaştığımızda görünen durum şudur: Bilindiği gibi bir devletin hukuki bakımdan varolabilmesi için yalnız fiziki şartlar, yani toprak ve insan yeterli değildir.

Bunlara kurucu unsur dediğimiz bir başka unsurun ilave edilmesi şarttır. İster egemenlik, ister devlet iktidarı veya daha başka bir terim kullanılsın, devletin bütün ülke üzerinde geçerli olan yüksek hukuki bir gücünün bulunması gerekir. Bu gücün şu veya bu sebeple kaybedilmesi halinde hukuki bakımdan artık devletten söz etmek mümkün değildir.

Osmanlı İmparatorluğu ise, 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgal edilmesiyle devlet olma niteliğini kaybetmiştir. Atatürk'ün burada yaptığı yeni kurulan devlete yeni bir meşruluk anlayışı getirmekten ibarettir. Başka bir ifade ile hadise, dış güçler tarafından egemenliğini kullanamaz duruma gelen Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine millet egemenliğine dayanan, yeni Türk Devletinin kurulmasıdır. Bu sebeple, zaten ortada fiilen devlet olmadığı için Atatürk'ün siyasi iktidarın kaynağını ihtilâl ile değiştirdiğini ileri sürmek hukuki bakımdan isabetli bir görüş değildir.

İhtilâl kelimesine ne mâna verilirse verilsin, yukarıda geniş olarak aldığımız konuşmasında Atatürk ihtilâl ile inkılâbı kesin olarak ayırmış ve inkılâbın daha geniş kapsamlı bir değişimi ifade ettiğini belirtmiştir. Bu değişimin vasıtası Atatürk'e göre inkılâpçılıktır (19). İnkılâpçılık ise, toplumda zaman içinde değişecek olan kurumların kendi evrim kanunlarının dışında ani bir müdahale ile değiştirilmesi demektir. Bu köklü değişimin ihtilalle başarılamayacağını Atatürk şöyle ifade etmektedir.

«Türkiye'yi derece derece mi ilerletmeli, ani olarak mı? İki sistem var, biri malum büyük Fransız İhtilalindeki tarz; Rejimler

(17) ATAY, F. Rıfki *Çankaya*, (İSTANBUL - 1980) s. 180.

(18) AKŞİN, Sina «Mustafa Kemal Atatürk'ün İktidar Yolu» *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, (İSTANBUL - 1983) s. 71.

(19) ÖZBUDUN, Op. Cit. s. 80.

değişecek ihtilâllere karşı mukabil ihtilâller yapılacak. Sağ solu tepeler, sol sağı süpürürken bir de bakılacak ki birbuçuk asırlık zaman geçmiş... Bir milletin damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı?» (20).

Bu sözlerle Atatürk kesin olarak ihtilâli reddetmekte, sosyal ve siyasi bunalımlardan kurtulmak, bundan daha önemlisi medeniyet yarışında kaybedilen zamanı telâfi etmek için, inkılâbı en emin yol olarak görmektedir. Demek ki Atatürk'ün anlayışına göre, inkılâpçılığın tek ve gerçek mânası, terminoloji açıklamasında belirttiğimiz gibi, dünyanın gidişine ayak uydurabilmek ve medeniyet yarışında tekrar geri kalmamak için belli doğmalara saplanmamak, sosyal dinamizmi temin etmek ve korumaktır (21).

2 — Atatürk İnkılâplarının Hedefi

Atatürk İnkılâplarına iki prensip hakim olmuştur. Bunlardan biri **milliyetçilik** öteki de **medeniyetçilik**dir (22). Şimdi bu meseleyi bizzat Atatürk'ün sözlerini esas alarak daha yakından görelim.

Atatürk'ün milletine inanmış, güvenmiş, büyük bir Türk Milliyetçisi olduğuna şüphe yoktur. Bu milliyetçilik şüphesiz hiç bir ideolojiye bağlı olmayıp, doğrudan doğruya Türk Milletinin «**hususî seciye(sine)**.. ve **müstakîl hüviyeti(ne)**» dayanmaktadır. Atatürk daha 1919'da;

«Benim için en büyük noktai siyanet ve membai sefaat milletimin sinesidir.» (23)

diyerek bütün gücünü millettten aldığını açıkça ifade etmektedir. Gene Atatürk, tek gurur kaynağının ve servetinin Türklük olduğunu gururla söylemektedir (24).

Bazı yazarlar (25) Atatürk'ün bu sözlerini ve aşağıya aynen alacağımız daha başka sözlerini anlamamazlıktan veya açıkça görmemezlikten gelerek, Atatürk İnkılâplarının kültürde ve medeniyette mutlak bir batı-

(20) Söylev ve Demeçler, c. II, s. 90.

(21) Bu konuda fazla bilgi için KUBALI, «Atatürk Devrimi ve Gerçeklerimiz» *«Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi»* (1968) s. 2, s. 7 - 29.

(22) SAFA, Peyami, *Türk İnkılâbına Bakışlar* (ANKARA - 1931) s. 83 - 88.

(23) *Atatürkçülük* I. kitap, (İSTANBUL - 1984) s. 82.

(24) «Benim hayatta yegane fahrim, servetim Türkçülükten başka bir şey değildir» Op. cit. s. 82.

(25) Mesela bir örnek için bkz. SİNANOĞLU, Suat, *Türk Hümanizması* (ANKARA - 1980) *Passim*, Atatürk'ün Milliyetçilik anlayışı hakkında daha etraflı bilgi için bkz. FEYZİOĞLU, Turhan, *Atatürk ve Milliyetçilik* 2. bası (ANKARA - 1987).

İlaşma demek olduğu fikrini hümanist bir düşünce ile ileri sürmektedirler. Oysa gerçekleştirilen inkılâpların asıl hedefi Türk'ün milli kimliğini ortaya çıkararak modern bir millet haline getirmektir. Bu gelişme ve değişmeyi gerçekleştirecek inkılâplar sırasında Türk milletinin «**müstakil hüviyeti mahfuz**» tutulduğunu bizzat Atatürk ifade etmektedir :

«Türk milliyetçiliği terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde, bütün muassır milletlere muvazı ve onlarla bir ahenk yürütmekle beraber, Türk içtimai heyetinin hususi seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetlerini muhafuz tutmaktır» (26).

Bu konuşmasında Atatürk'ün çok açık bir şekilde milli kültürle, medeniyeti birbirinden ayırdığını görüyoruz. Gerçekleştirilen inkılâplara baktığımız zaman da bunların büyük bir kısmının milliyetçilikten kaynaklandığı, diğer kısmının ise muassır medeniyetle uyum sağlamayı amaçladığı kolayca anlaşılacaktır (27).

Bu konuda tereddüde gerek yoktur. Medeni bir cemiyet olmak için millet olmak gereklidir (28). Ancak, millet merhalesine ulaşmış bir toplum muassır medeniyete uyum sağlayabilir ve hatta onun üzerine çıkabilir. Bu sebeble çoğu zaman yapıldığı gibi milliyetçiliğe, siyasi saiklerle karşı olmak yerine, millet olma yolundaki fonksiyonu üzerinde durmak ve bu açıdan gerekli önemi vermek gerekir.

Nitekim Atatürk'ün, gerçekleştirdiği inkılâpların önemli bir kısmının milliyetçilikten kaynaklanması, bu ilmi gerçeği çok iyi tespit ettiğinin açık delili olmaktadır. «**Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür**» demekle de özellikle milli kültüre verdiği önemi ve dolayısıyla milli kimliğin korunmasında ne kadar titiz davrandığını ortaya koymuştur. Türk Milletinin çağdaş medeniyet ailesi içinde hak ettiği yeri alabilmesi, kültürünün milli kalması şartıyla, objektif ve rasyonel bir zihniyete yönelmesi ile mümkündür (29).

Böylece Atatürk inkılâplarının birinci hedefinin Türk toplumunu modern bir millet haline getirmek olduğu açıktır. İkinci hedef ise «**muassır**

(26) *Atatürkçülük*, s. 82.

(27) Peyami Safa, milliyetçilikten doğan inkılâplar ile medeniyetçilikten doğan inkılâpların bir listesini vermektedir. Bkz. Op. cit. s. 92 - 93.

(28) TURHAN, Op. cit. s. 401. Aynı fikirde MUMCU, Ahmet, *Atatürkçülükte Temel İlkeler* (İSTANBUL - 1983) s. 91, keza Hilmi Ziya ÜLKEN'de «medeniyet olmak ancak kuvvetli bir millet olmakla mümkündür» demektedir. Bkz. *Millet ve Tarih Şuurunu* (İSTANBUL - 1948) s. 169.

(29) İNALCIK, Halil «Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi» *Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi* (ANKARA - 1972) s. 33 - 37.

medeniyet seviyesinin üstüne» çıkmaktır. Atatürk bu konuda da çok kararlıdır.

«...yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asri ve bütün mâna ve eşgalile medeni bir heyeti içtimaiye haline isâletmektir» (30).

Bu sözler Atatürk'ün kararlılığını göstermesi bakımından yeterlidir. Fakat burada medeniyetten ne anladığı hususu üzerinde kısaca durmak faydalı olacaktır. Çünkü Atatürk'ün düşünce sisteminde belkide en çok tartışılan noktalardan biri, kullandığı «**muasır medeniyet**» kavramı ile Batı medeniyetini kast ettiği hususudur. Acaba gerçekten Atatürk muasır medeniyetten kasdı Batı medeniyeti mi idi? Bu soruya cevap vermek için özetle Batı medeniyeti kavramını açıklamak gerekir.

Hemen ifade etmeliyiz ki Batı medeniyeti diye bir medeniyet yoktur. Medeniyet hiç bir zaman tek bir milletin ürünü olmadığı için, sadece Batı milletlerinin malı da değildir. Medeniyet bütün toplumların ortak gayretlerinin bir ürünü olduğu cihetle, insanlığın malıdır. Bu itibarla ancak medeniyette ileri ve geri toplumlardan söz edilebilir. Medeniyette ileri toplumlar milletleşme meselelerini çözmüş yani millet haline gelmiş olan toplumlardır. Dolayısıyla bunların medeniyete katkıları diğer milletleşmiş toplumlarla kıyaslanmayacak kadar fazladır.

Öyleyse Batı medeniyeti kavramının bir manası yok mu? Bu kavramın tek mânası sömürgeci milletler tarafından Üçüncü Dünya Ülkeleri için öncelikle isyasi bir amaç uğruna kullanılmasıdır. Avrupa'nın sömürgelerini kaybettikten sonra Batıcılık kavramına oldukça az yer vermesine karşılık, bunun bilhassa İkinci Dünya Savaşından sonra Amerika Birleşik Devletlerinde kullanıldığına şahit oluyoruz (31). Bu da bize Batı medeniyeti kavramının dün olduğu gibi bugün de siyasi bir prensip olduğunu ve halen böyle kullanıldığını gösterir.

Atatürk, medeniyeti kesinlikle bu manada kabul etmemiştir. Esasen etmesi de düşünülemez. Çünkü böyle bir kabul, hem siyasi hemde kültürel emperyalizme karşı amansız bir ölüm - kalım mücadelesi olan Millî Mücadelenin ruhuna ters düşerdi. Millî Mücadele aynı zamanda Türk ferdinin Türk toplumu ile bütünleştirilmesi, daha açık bir ifade ile modern bir millet haline gelme mücadelesi olduğu için medeniyetin siyasi bir

(30) Söylev ve Demeçler II, s. 214.

(31) Batı Medeniyetinin bu yönde bir değerlendirmesi için bkz. KARPAT Kemal «Siyasî Bilimler Araştırmaları» *Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi* (ANKARA - 1971) s. 61.

prensip olarak kabul edilmesini zaten imkânsız kılar. Aksi düşünülseydi, milliyetçilik, halkçılık, cumhuriyetçilik ilkelerinin bir manası kalmazdı (32).

Atatürk milletlerin muhtelif, fakat medeniyetlerin tek olduğu inancındadır.

«Memleketler muhtelifdir, fakat medeniyet birdir. Ve bir milletin terakkisi için de bu yegane medeniyete iştirak etmesi lâzımdır» (33).

Bu tek medeniyete iştirak etmek sanıldığı kadar kolay değildir. Herşeyden önce bu medeniyete dahil olabilmek ve gerekli katkıları yapabilmek için «**asırlık köhne zihniyetlerden**» kurtulmak yani «**millet olma**» sürecini tamamlamak lâzımdır. «**Millet olma**» süreci şüphesiz dönüp dolaşıp «**milli kültür**» kavramında düğümlenmektedir (34). O halde «**muasır medeniyet**» seviyesine yükselmenin tek ve acil şartı; kabile, aşiret, ümmet hayatından modern bir toplum kimliğine kavuşmakla, yani milletleşmekle mümkündür. Bu da kökten kopmamak şartıyla geleneksel toplum kavramlarına olan bağlılıktan kurtulmayı gerektirir. Esasen Atatürk'ün dil ve tarih tezleri de bu amacı gerçekleştirmeye yöneliktir.

Demek ki, Atatürk inkılâplarının hedefi Türk Milletini bütün milletlerin ortak malı olduğuna inandığı «**muasır medeniyete**» dahil etmektir. Bu Batı devletlerinin taklidi demek değildir. Hem bu konuda Atatürk gayet açıktır. 29 Ekim 1930 gecesi Ankara Türk Ocağı'nda tertiplenen toplantıda Amerikalı gazeteci Miss Ring'le yaptığı mülakatta aynen şöyle demektedir.

«Türkiye bir maymun değildir ve hiç bir milleti taklit etmeyecektir. Türkiye ne Amerikanlaşacak ne de batılaşacaktır; o sadece özleşecektir» (35).

Burada Atatürk'ün «**özleşmek**»ten kasdı Türk Milletinin milli şuuru-na varması ve bu yoldan kazanacağı güvenle muasır medeniyet aleminin şerefli ve haysiyetli bir unsuru haline gelmesidir. Gerçekleştirilen inkılâpların bundan başka bir hedefi yoktur. Hedef ümmetten millete geçisi biran önce gerçekleştirmek olduğuna göre, buna engel olan müessese-

(32) Millet olma TURHAN'a göre «milliyetçilik, halkçılık ve cumhuriyetçilik, başka bir ifade ile millet olma, milli bir kültüre ve demokratik bir iradeye kavuşma cehd ve ilkeleri birbirinden ayrılmaz bir bütün teşkil eder.» (Op. cit. s. 422 - 423).

(33) Söylev ve Demeçler, Cilt III, s. 67.

(34) TÜRKDOĞAN, Orhan, *Değişme - Kültür ve Sosyal Çözülme*, (İSTANBUL - 1988) s. 52.

(35) KURAN, Ercüment, *Atatürkçülük Üzerine Denemeler* (ANKARA - 1981) s. 20.

lerin de zorla değiştirilmesi ve bunların yerine «milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseselerin koyulması» gerekir (36).

Bu konuda son olarak özetle şunları söylememiz mümkündür. Atatürk inkılâplarının hedefi ideolojik bir renge dönüşmeden Türkiye Cumhuriyeti'nin millileşmesi, medenileşmesidir. Bunlara «demokratikleşme»yi de ilâve edebiliriz. Şüphesiz ki şahıs hâkimiyeti yerine Millî Hakimiyet esası üzerine kurulan Cumhuriyetin demokratik bir idareye kavuşması gayet tabii bir gelişmedir (37).

3 — Atatürk'ün İnkılâpçılık Yöntemi

İnkılâpların gerçekleştirilmesinde, Atatürk ile birlikte yanında yer almış küçük, fakat inançlı bir lider kadronun asıl fonksiyonu ifa ettiğine şüphesiz yoktur. Ancak bu lider kadro halkı karşısına almış değil, aksine geniş ölçüde halkın eğilimlerini tespit ederek peşinden sürüklemek suretiyle inkılâpları başarmıştır (38). Atatürk Samsun öğretmenleriyle yaptığı bir konuşmada bu gerçeği şöyle ifade etmektedir :

«Efendiler, bir heyeti içtimaiyenin mutlaka maşeri bir fikri vardır. Eğer bu her zaman ifade ve izhar edilemiyorsa, onun adem-i mevcudiyetine hükmolunmamalıdır. O fiiliyatta behermal mevcuttur, varlığımızı, istiklâlimizi kurtaran bütün ef'al (işler) ve hareket milletin müşterek fikrinin, arzusunun, azminin yüksek tesellisi eserinden başka bir şey değildir» (39).

Gene Kastamonu'da 30.8.1925 tarihinde yaptığı başka bir konuşmasında aynı konuya temas ederek, inkılâpların gerçek sahibinin Türk Milleti olduğunu söylemektedir :

«Hakiki inkılâpçılar onlardır ki, terakki ve teceddüd (yenileşme) inkılâbına sevk etmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki temayülü hakikiye nüfuz etmesini bilirler. Bu münasebetle şunu da belirteyim ki, Türk Milletinin son senelerde gösterdiği harikaların, yaptığı siyasi ve içtimai inkılâpların sahibi hakikisi, kendisidir» (40).

Bu sözlerden açıkça anlaşılıyor ki, lider kadronun asıl görevi millette mevcut olan «temayülü hakikiyi» (gerçek eğilimi) ortaya çıkarmaktır.

(36) Atatürkçülük I, s. 114.

(37) Aynı görüşte, KAFESOĞLU - SARAY, Op. cit. s. 151.

(38) ÖZBUDUN, Op. cit. s. 82.

(39) Sylev ve Demeçler II, s. 197.

(40) İbid, s. 214.

Atatürk temayülü hakikiyeden söz ettiğine göre bu, toplumda hakiki olmayan temayüllerin var olduğunun da peşinen kabul edilmesini gerektirir. İnkılâpçı lider kadronun bu noktadaki görevi esasen toplumda teesüs etmiş «maşeri fikre» ters düşen ve ona uymayan temayüllere karşı milleti uyarmaktır. Uyarma «tavizcilik» olarak düşünülmemelidir. Lider kadro oluşan maşeri fikrin ortaya çıkmasına öncülük edecek, ilerleme ve yenileme yolunda milleti aydınlatacaktır. Bu amaçla uygulayacağı siyaseti «menfaatlerin bağdaştırılması» üzerine değil, «en doğrunun ortaya çıkarılması» ile tespit edip uygulayacaktır (41). Zaten Atatürk «Meclis-i Müessesan» (Kurucu Meclis) olarak düşündüğü Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümetinin asıl görevinin en doğru siyaseti tespit etmek olduğunu açıkça söylemektedir.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümeti... her türlü suabati mesaide (mesai alanlarında) en doğru yolu aramak, bulmak ve bunun en doğru yol olduğunu millete anlatmakla beraber üzerinde serin ve geniş hatvelerle (adımlarla) yürümeyi ve bütün milleti yürütmeyi temin etmektir» (42).

Görülüyor ki Atatürk, inkılâpların yapılması sırasında milletteki gerçek eğilimin ortaya çıkarılmasında ısrarlı olduğu kadar, bulunan ve uygulamaya konulan en doğru siyasetten de taviz verilmesine o derece şiddetle karşıdır (43). İnkılâpların yapılması sırasında milletin hazırlanması demek, milletteki maşeri fikri ortaya çıkarmak ve bundan sonra yenilikleri kabul eder duruma getirmek demektir. Yoksa burada herkesi memnun etmek gayesi güdülemeyeceği gibi, hele «büyük Türk Milletinin Yükselme seviyesine nazaran geri adamlar...»(44) la uzlaşmak yoluna gidilmesi de inkılâpçılıkla bağdaştırılmaz. Atatürk bu konuda şöyle der:

«Hocaları memnun edelim, islâm âlemini memnun edelim, herkesi memnun edelim dersek mümkün olsun, hepsi memnun olsun ama biz maksadi temin etmiş olmayız. İdare-i maslahatçılar esaslı inkılâp yapmaz» (45).

(41) ÖZBUDUN, Op. cit. 82. Bu meselenin daha etraflı bir tartışması için bkz. HEPER, Metin «Atatürkte Devlet Düşüncesi» *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk* (İSTANBUL - 1983) s. 221 vd.

(42) Söylev ve Demeçler II, s. 59.

(43) «Yapılan işlerde halkın eğilimlerini dikkatte tutmalıyız. Halka karşı gitmemeliyiz. Fakat prensiplerimiz dâvasında bir tek kişi kalsak, başımızı verir taviz vermeyiz» KOCATÜRK, Utkan *Atatürk'ün Fikirleri ve Düşünceleri*, genişletilmiş 3. bası (ANKARA - 1984) s. 78.

(44) KOCATÜRK, op. cit. s. 75.

(45) KOCATÜRK, ibid, s. 74.

Öyleyse, milletteki «maşeri fikrin» ve «temayülü hakikiye»nin ortaya çıkarılmasında asıl görev münhasıran inkılâpçı kadroya düşmektedir. Yani, inkılâpçı kadro öncelikle maşeri fikri ortaya çıkarmak ve yeterli bir kamu oyu oluşturduktan sonra tespit ettiği en doğru siyaseti tavizsiz uygulamak zorundadır. Öte yandan inkılâplar aleyhine fikir taşıyanları aydınlatmak da gene bu inkılâpçı münevver kadroya düşen bir görevdir. Fakat bu kesinlikle taviz verme manasına gelmez, sadece inkılâplara karşı olanlara doğrunun anlatılması suretiyle mümkün olduğunca yüksek bir **concensus** elde edilmesi gayretidir.

Atatürk inkılâplarının hedeflerinden birinin de demokratik bir yönetime kavuşmak olduğunu daha önce belirtmiştik. Millî hakimiyetin benimsenmesiyle halkın alınan siyasi kararlara katılmasının sağlanması beklenilebilir. Ancak Atatürk milletin henüz bu seviyeye gelmediğini bildiğinden inkılâpların yapılması sırasında referandum veya plebisite baş vurma tekliflerini şiddetle reddetmektedir.

«Arkadaşlar yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâplar için nurun ve münevverin yoluna gideceğiz; hedef ve hünerimiz cahil kitleyi de nurlandırarak yolumuzda yürümek ve onu aydınlığa çıkarmaktır. Cumhuriyetimizi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak isteğimizi köstekleyecek herhangi bir referanduma gitmek yalnız cehalet değil, hiyanet olur. Yüzde-ksenine okuma yazma öğretilmemiş bir memlekette inkılâplar plebisitle olamaz» (46).

Zaten, inkılâpların yapılmasına duyulan ihtiyaç halkın henüz demokratik rejimin vasıtalarını yeterince kullanacak seviyede olmadığını gösterir. İnkılâpların gayesi halkın bu seviyeye getirilmesi, yani milletleşmenin tamamlanmasıdır. Demokrasi, milletleşme meselelerini çözmüş, millet haline gelen toplumlarda istikrarlı ve kesintisiz uygulanabilecek bir rejim olduğundan, halkın evvela yüksek bir milli kültüre sahip modern millet merhalesine ulaştırılması gerekir. Atatürk de bunu yapmıştır. Halkla temas edilerek kamu oyu hazırlandıktan sonra uygulamaya geçildiğinde halkın oyunun sorulmasına gerek yoktur. Zaten aksine bir davranış, inkılâpçılığın mahiyeti ile bağdaşmaz (47).

(46) KOCATÜRK, ibid, s. 76 - 77.

(47) Atatürk'ün inkılâpların hazırlık devresinde halkla sıkı temas içinde olduğunu bir çok konuşmasında belirtmiştir. Bir örnek olarak 26.8.1925 tarihinde İnebolu'da yaptığı konuşmada «Ben şimdiye kadar millet ve memleket hayrına ne gibi hamleler, inkılâplar yapmış isem hep... halkımızla temas ederek, onların alakâ ve muhabbetlerinden gösterdikleri samimiyetten kuvvet ve ilham alarak yaptım» *Söylev ve Demeçler* c. V, (ANKARA - 1972) s. 36.

III — İNKİLÂPÇILIĞIN YANLIŞ VE ZARARLI YORUMLARI

1 — İdeolojik Yorumlar

Buraya kadar Atatürk'ün inkılâp anlayışı ve gerçekleştirilen inkılâpların hedef ve gayeleri konusunda ayrıntılı bilgi vermiş bulunuyoruz. Burada hâlâ günümüzde devam ettirilmeye çalışılan Atatürk inkılâplarının yanlış ve zararlı yorumları konusunu ele almak istiyoruz. Son günlerde bile her fırsatta basında «**sürekli devrim**» temasının işlendiğine (48) şahit olmamız da gösteriyor ki, Atatürk inkılâplarının gerçek hedeflerinden saptırılması gayretleri son bulmuş değil, aksine giderek yoğunlaşmıştır. Çok partili siyasi hayata geçtikten sonra hızlanan bu faaliyetlerin başlangıcı esasen inkılâpların yapıldığı dönemlere kadar iner.

Nitekim Kadro dergisi etrafında toplanan bir grup zamanın aydın kişisi inkılâpların ideolojik temellerini hazırlamayı amaçlamışlardır. Bunlara göre gerçekleştirilen inkılâplar bundan sonra «azlık yahut şuurlu bir avangardın (öncü)... iradesinde temsil» edilmelidir (49). Bu öncü kuvvet üst yapıda yapılan inkılâpları, alt yapıya teşmil ederek inkılâpların ideolojisini hazırlayacaktır. Ne var ki 1924 Anayasası bu gelişmeleri engelledi. Bu konuda Kadronun kurucusu ve önde gelen ideoloğu Şevket Süreyya Aydemir şöyle demektedir :

«Türk inkılâbını yalnız istiklâl savaşından ve nihayet yeni bir devlet kurmaktan, yeni Cumhuriyet nizamından ibaret olduğu görüşü bu inkılâbı yapan yahut ona karşıların çoğunda da hakim olmuştur. Hatta Millet Meclisi de 1924 Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) kanununu bu ruh hali içinde çıkarmıştır denilebilir. Çünkü bu Anayasa, Cumhuriyeti ve dolayısıyla Milli hakimiyeti getirmekle beraber aslında klâsik liberal bir anayasadır» (50).

Kadroculara göre Türk İnkılâbının dinamizmi bu klasik liberal Anayasa ile kösteklendi. Bundan sonra Atatürk, Anayasaya yeni ilkeler eklenmesine rağmen, ilk ve inkılâpçı dinamizmi hiç bir surette sağlayamadı. Özellikle, **inkılâpçılık, devletçilik ve halkçılık** bu anayasadan sonra aktif bir hareket unsuru haline getirilemedi (51). Bu sebepten dolayıdır ki, «bugünkü Türkiye, Atatürk'ün benimsediği imtiyazsız, sınıfsız, kaynaş-

(48) En yeni bir örnek için bkz. AKBAL, Oktay «Devrim Durmaz» (Cumhuriyet 14.4.1988).

(49) Kadro hareketinin amacı ve sonu konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. KARAOĞLU, Yakup Kadri, *Politikada 45 Yıl* (İSTANBUL-1968).

(50) AYDEMİR, S. Süreyya, *İnkılâp ve Kadro* 2. bası (1968) Önsöz.

(51) AYDEMİR, op. cit. s. 78 vd.

miş bir millet ülküsü ve çabası yerine oligarşik bir kapitalizm nizamı içinde kalkınmak yoluna yönelmiştir» (52).

Bu görüşler, inkılâpları ideolojik bir temele dayandırmadığı veya dayanmasını engellediği için Atatürk'e karşı yöneltilmiş açık bir tenkitten ibaretti. Tenkidin özü ise, ideolojik esaslardan yoksun inkılâpların Türk halkının gerçek ihtiyaçlarına cevap vermediği noktasında yoğunlaşmaktadır (53).

Bugün inkılâpçılık ilkesinin arkasına sığınarak «**sürekli devrim**» veya «**bitmemiş devrim**» tezleriyle belli bir ideoloji hesabına faaliyet gösterenler, Kadrocuların fikirlerinden geniş ölçüde ilham aldıkları, başka bir deyişle, bunların düşüncelerinin ideolojik eksikliklerini tamamlamaya çalıştıkları söylenebilir. Nitekim, bu fikir sahipleri, Aydemir'in 1924 Anayasası ile dinamizmini kaybettiğini söylediği **inkılâpçılık, devletçilik, halkçılık**, ilkelerine devrimci bir dinamizm kazandırmak suretiyle Türk İnkılâbını «**burjuva devrimi**» (54) olmaktan çıkararak Marxist bir muhteva kazandırmaya gayret etmektedirler.

Her ne kadar Atatürk'te böyle ideolojik görüş ve yorumları destekleyecek en küçük bir ifade ve beyan bulmanın mümkün olmadığı cihetle, bu yazarların yazıp söylediklerinin ciddiye alınmaması gerektiği ileri sürülebilirse de, özellikle son yarım yüzyıldan beri devam eden ısrarlı faaliyetlerin genç dimağlar üzerinde yarattığı menfi tesirlerin sonucu olarak toplumda meydana getirdiği aşırı bölünmelerin de inkâr edilemez bir gerçek olduğu bilinmektedir (55).

Temelde ideolojik olmamakla birlikte, ideolojik yorumlara fikri zemin hazırlanması bakımından Atatürk inkılâplarının en zararlı yorumlarından bir başkasını belki de Atatürkçülükle Marxist olmayan solculuğun birleşebileceğini ileri sürenler yapmıştır. Bu görüş sahipleri Atatürk'ün Marxist manada solcu olmadığını, fakat yaptığı inkılâpların «**demokratik**

(52) ibid, s. 19 - 20.

(53) Kadrocuların Atatürk İnkılâpları hakkındaki düşüncelerinin tahlili konusunda şu eserlere bakılabilir. TÜRKDOĞAN, Orhan, *Kemalist Modelde Fert ve Devlet İlişkileri*, (ERZURUM - 1977) s. 20 - 26. ERÖZ, Mehmet, *Atatürk, Milliyetçilik, Doğu Anadolu* (İSTANBUL - 1987) s. 12 - 36.

(54) Türk İnkılâbının bir «burjuva devrimi» olarak kaldığı tezini işleyen yayınlar telif ve tercüme olarak bir hayli fazladır. Bunlar arasında doktora tezleri de vardır. TİMUR, Taner, *Türk Devrimi, Tarihi, Anlamı ve Felsefi Temeli* (ANKARA - 1968). Keza aynı yazarın daha cesur bir çalışması, *Türk Devrimi ve Sonrası 1919 - 1946*, (ANKARA - 1971).

(55) «Devrim iki ekip devrimci ve gerici ekipler arasında bir çatışmadır... Ve bu savaş henüz bitmemiştir.» TUNAYA, T. Zafer «Atatürk, Devrim ve Halk» (Cumhuriyet - 12 Kasım 1963).

sol» veya **demokratik sosyalizm»**e uygun düştüğünü, hiç değilse en azından buna açık olduğunu savunmaktadırlar. Gene bunların iddialarına göre muhafazakâr sağcılıkla, ilerencilik demek olan Atatürkçülük kesinlikle bağdaşmaz. Bu sebeble Atatürk'ün inkılâplarının solda olması ve demokratik sosyalist ideolojiyi benimsemesi tarihi evrimin kaçınılmaz sonucudur (56). Bundan bütün gerçek Atatürkçülerin solcu olmaları zaruri olduğu sonucu çıkar. Böylece ilmi hiç bir temele dayanmadığı halde Atatürkçülükle solculuk özdeşleştirilmektedir.

Biz yukarıda Atatürk İnkılâplarının hedefinin, doktriner esaslara bağlı olmaksızın (57) Türk cemiyetini modern bir millet haline getirmek ve muasır medeniyet alemindeki yerini almak olduğunu uzun boylu açıklamış olduğumuz için, bu gibi ilmi değeri olmayan iddiaları burada yeniden tartışmaya gerek görmüyoruz. Burada bu gibi düşüncelerden çok daha önemli bulduğumuz bir başka yanlış ve zararlı yorumu ele almayı daha uygun buluyoruz. Bu, Anayasa Mahkemesinin yorumudur. Yüksek Mahkeme bir kararında Atatürk İnkılâplarının en zararlı yorumunu yapmış ve bunu kesin hükmün gerekçesi haline getirmiştir.

2 — Anayasa Mahkemesinin Yorumu

Anayasa Mahkemesi 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun bir çok maddeleri ile birlikte, 3. maddesinin (b) bendindeki «**örf ve adetlerine bağlı**» ve «**milliyetçi**» terimlerini Anayasaya aykırı bulan Ankara Üniversitesi ile Cumhuriyet Halk Partisinin açtıkları iptal davaları dolayısıyla verdiği kararlarda (58) Atatürk İnkılâplarını da yorumlamıştır. Yayınlandığı tarihte lehte aleyhte yoğun tartışmalara konu olan karar bize göre bugün de tazeliğini ve önemini korumaktadır. Çok yanlış ve anlaşılmasız bir Türkçe ile yazılmış olan kararın konumuzla ilgili kısmını, diline hiç dokunmadan aynen alıyoruz.

«Cumhuriyetimizin milli şuur ve bütünlük içinde barışa ve insan hak ve özgürlüğüne dayalı memleket kalkınmasını, sosyal

(56) Bu görüşte olanların başında Prof. KUBALI gelmektedir. Yazar her vesile ile Atatürkçülüğü demokratik sosyalizme açık olduğunu savunmaktadır. Mesela «Atatürk Devrimleri ve Eski Reformları» *Atatürk'ün Önderliğinde Kültür Devrimi*; (Seminer), (ANKARA - 1972). Atatürk Devrimi ve Gerçeklerimiz» *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* (1968).

(57) İnkılâp ve ilkelerin hangi doktrine dayanacağı görüşüne Atatürk'ün verdiği cevap «*o zaman donar kalırız*» şeklindedir.

(58) Anayasa Mahkemesi E. 73/37, K. 75/22 K.t. 11. 12. 13. 14 ve 25 Şubat 1975 AMKD. Cilt 13, S. 58 - 213 (CHP'nin açtığı davada bu maddeye yönelttiği itiraz için Anayasa Mahkemesi bu kararına atıf yaptığı için bizde bu kararı kullanıyoruz.

adalet ve Atatürk devrimleri doğrultusunda amaçlayan siyasal bir varlıktır. Burada özellikle Atatürk devrimleri deyimi üzerinde durmak gerekir. Devrim kavramı sözcüğün açık anlamından da belirleneceği üzere durgunluğun, alışkanlığın, hareketsizliğin tersidir. Devrimcilikte hiç bir zaman duraklama yoktur. Bilim ve tekniğin gelişmesiyle modern toplum yaşamının koşulları da sürekli olarak değişikliğe uğrar. Kendini bu değişikliğe uyduramayan, yani devrim yapamayan sosyal topluluklar çağın gerisinde kalmaya ve ileri toplumların sömürgesi olmaya mahkumdurlar. İşte Atatürk devrimlerinde temel amaç geri kalmışlıktan kurtulmak, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaktır. Belirli bir süre geçtikten sonra Atatürk devrimlerinin amaçlarına ulaştığını ve artık yeni bir atılıma gereksinim duyulmayacağını kabul etmeye olanak yoktur. Çünkü Atatürk devrimleri çağdaş uygarlık düzeyi doğrultusunda sürekli hareket halindedirler. Ve birbirini ara vermeden izlerler.» (59).

Bu kararında Anayasa Mahkemesi hem Atatürk inkılâplarını (devrimlerini) yorumlamış, hemde genel olarak devrim anlayışını ortaya koymuştur. Ancak kararda ileri sürülen görüşlerin hepsi temelde yanlıştır.

Bir kere Yüksek Mahkeme ilmi olmayan, çok yanlış bir mantıktan hareket ederek «devrim yapmayan sosyal topluluklar çağın gerisinde kalmaya ve ileri toplulukların sömürgesi olmaya mahkûmdurlar» görüşünü benimsemiştir. Bu mantığın tarihi gerçekler ve sosyal ilimler bakımından hiç bir değeri yoktur. Çünkü devrim yaptığı halde geri ülkeler bulunduğu gibi, devrim yapmadan ilerlemiş ülkeler de vardır. Ezcümle devrim yapmamış Japonya, devrim yapmış Doğu bloku ülkeleriyle herhalde ilerilik - gerilik konusunda mukayese kabul etmez. Ayrıca, çağdaş ilim ve teknolojinin gelişmelerine uyum sağlamada milletler arasında her zaman farklar olacağından, bütün dünyayı sömürenler ve sömürülenler diye iki kategoride mütalâa edilmesi sonucu çıkar ki, bu, ilmi ve hukuki olmayan bir görüş olur (60).

Yüksek Mahkemenin «devrimcilikte hiçbir zaman duraklama yoktur» hükmünü ileri sürmesi, gayri ihtiyari insana Maxismin «sürekli devrim» (permanent revolution) tezini hatırlatıyor. Bilindiği gibi sürekli devrim tezi önce Karl Marx tarafından ortaya atılmış, sonradan Lenin ve arkadaşlarınınca geliştirilerek eski rejimin bütün değer yargıları ve müesseseleriyle tamamen yıkılıncaya kadar komünist ihtilâlin devam edeceğini savu-

(59) AMKD. s. 116.

(60) Anayasa Mahkemesinin bu kararının mükemmel ilmi bir tenkidi için bkz. GÜNGÖR, Erol, *Kültür Değişimi ve Milliyetçilik* (ANKARA - 1980).

nur. Ancak burada devrimin de bir sınırı vardır, komünist topluma ulaşınca devrim biter (61).

İnkılâp, eski düzenin tamamını veya bir kısmını kısa sürede zorla ortadan kaldırmak ve kendi kurumlarını onun yerine geçirmeyi ve bunları yerleştirmeyi gaye edindiğine göre, inkılâpçılıkta süreklilik zaten olamaz. İnkılâpçının amacı, kısa sürede yeni bir düzen kurmak olduğundan bu görevin sonraki nesillere kalmaması, yani inkılâbı başlatan kadronun bitirmesi şarttır. Aksi halde inkılâptan sözedilmesi mümkün değildir (62). Durum böyle iken arkadan gelen nesile «**inkılâpçı**» demek mümkün müdür? Başka bir deyimle, arkadan gelen nesillerin de inkılâpçılık nitelikleri devam eder mi?

İnkılâpçı kadronun, inkılâpları tamamlamak zorunda olduğu cihetle, arkadan gelen nesillere «**inkılâpçı**» demek mümkün değildir. Eğer inkılâplar yerleşmemiş ise, arkadan gelen nesillerin görevi, yeni inkılâplar yapmak değil, kendisinden önce yapılan inkılâpları, yapanlara sadık kalarak onları yerleştirmektir (63).

Her toplumun sosyal ve siyasi istikrara ihtiyacı vardır. Bu bakımdan hiç bir toplum sürekli inkılâp içinde bulunamaz. Bu sebeble Anayasa Mahkemesinin «**devrim... durgunluğun, alışkanlığın, hareketsizliğin ter-sidir**» yolundaki görüşü temelden isabetsiz ve yanlış olmaktadır. Çünkü değişme hızı bakımından birbirinden çok farklı cemiyetler bulunmuştur, ama geçmişte ve günümüzde hiç durgun ve hareketsiz cemiyet olmamıştır (64). Hızlı sosyal değişmelere sahne olan cemiyetler de sürekli devrim içinde değillerdir.

Anayasa Mahkemesi kararında «**Atatürk devrimleri çağdaş uygarlık düzeyi doğrultusunda sürekli hareket halindedirler ve birbirini ara vermeden izlerler**» demektedir. Bu cümleden neyin kastedildiğini anlamak mümkün değildir. Atatürk devrimleri, Atatürk'ün hayatında yaptığı ve bugün de Anayasanın garantisi altında olan şeylerdir. Elbette ki Atatürk'ün ölümünden sonra yeni «**Atatürk devrimleri**» yapılmasına maddeten imkân yoktur. Bunun aksinin kabulü hem inkılâp mantığı ile bağdaşmaz,

(61) Marxizmin «sürekli devrim» tezi, üzerine bir hayli eser yazılmıştır. Bunlar arasından şu ilgi çekici eserlere bakılabilir. ULAM, B., Adam, *The Unfinished Revolution*, Revised Ed. (LONDON - 1979) NEUMANN, Sigmund *Permanent Revolution*, (NEW - YORK - 1942).

(62) Genel olarak inkılâp ve inkılâpçılık konusunda bkz. ABADAN, Yavuz, *İnkılâp ve İnkılâpçılık*, CHP Konferanslar serisi (İSTANBUL - 1938).

(63) Krs. MUMCU Ahmet, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, II. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2. bası (ANKARA - 1984) s. 161 - 162.

(64) GÜNGÖR, op. cit. s. 87.

hem de daha kötüsü ülkemizde görüldüğü gibi her gün Atatürk devrimlerini devam ettirdiklerini iddia eden kişilerin ortaya çıkmasına sebep olur. Eğer bu cümleden kasıt Atatürk'ün ölümünden sonra devrimlerinin de devam edeceği ve korunacağı ise, bunda Anayasa Mahkemesi dahil hiç bir kuruluşun ve kimsenin şüphesi olmaması gerekir. Zaten Atatürk'ün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerden isteği de inkılâpların korunmasıdır.

«Memleketin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunması için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır» (65).

İnkılâpların korunması ve yaşatılması dışında, yeni devrimlerin yapılması ve bunların Atatürk'e mâl edilmesi söz konusu olamayacağından, Anayasa Mahkemesinin «Atatürk devrimleri... birbirini ara vermeden izlerler» yolundaki düşüncesi de, ilmi değeri olmayan, boş ve manasız bir iddia olarak ortada kalmaya mahkûmdur.

Anayasa Mahkemesi bundan sonra, örf ve adetlerle Atatürk inkılâplarının bağdaşmayacağını ileri sürerek şunları söylemektedir.

«Atatürk devrimleri, yurdumuzun sosyal endüstriyel ve kültürel yönlerden gereksindiği dinamizmin bir sonucu olmuştur ve bu dinamizm Türk toplumunda etkinliğini her zaman koruyacaktır. Şu halde Cumhuriyetin geleceğini güvence altına alacak olan genç kuşakları, yüzyıllar öncesi toplum düzeninin gereksindirdiği ve yarattığı örf ve adetlerle bağlı tutmak, onları Modern Türkiye'nin üniversitelerinde örf ve adet yönteminde ve doğrultusunda yetiştirmek, Atatürk devrimleri ve bu devrimlerin temelini oluşturan ilkelerle bağdaştırılamaz» (66).

Bu mantık, sosyolojinin önemli ilgi alanlarından olan örf ve adetlerin önemi konusunda Anayasa Mahkemesinin çok yanlış bilgiye sahip olduğunu veya daha doğrusu hiç bir şey bilmediğini gösterir. Eğer bilseydi örf ve adetin durgunluk ve hareketsizlik yaratacağını ve bu nitelikleriyle de Atatürk devrimlerine ters düşeceklerini iddia etmezdi. Eğer Yüksek Mahkeme örf ve adet hakkında yanlış bilgilere sahip olmasaydı, istikrarla durgunluğu birbirine karıştırmazdı, örf ve adet olmaksızında

(65) KOCATÜRK, op. cit. s. 76.

(66) AMKD, S. 117.

insanların düzen ve istikrar içinde bir arada yaşayamayacaklarını (derin sosyolojik bilgiyi gerektirmeyecek bu gerçeği) bilmesi gerekirdi (67).

Örf ve adetler cemiyetin çimentosu durumundadırlar. Dolayısıyla bunlar olmaksızın insan topluluklarının sosyolojik anlamda cemiyet haline gelmeleri, düzenli bir hayat yaşamaları mümkün olmaz. Başka bir deyişle örf ve adetlerin yıkılması hızlı bir sosyal çözülmeye (anomi) yol açar, bu da milli toplulukların kalabalık haline dönüşmesi demektir (68). Hiç kimse Atatürk inkılâplarının istikrarsızlığın hakim olduğu, sosyal çözülmelerin hızlandığı bir cemiyet düzenini gaye edindiğini iddia edemez. Aksine Atatürk inkılâpları sosyal çözülmeyi önlemek ve milli bütünleşmeyi kuvvetlendirmek gibi büyük bir gaye ile yapılmışlardır. Kendi ifadeyle bunlar milletin «**temayülü hakikisi**»nden çıkmış akla, ilme ve ileri teknolojiye dayalı olarak çağdaşlamayı hedef almıştır (69). Ne akıl, ne ilim, ne de ileri teknoloji örf ve adetleri reddetmezler. Çünkü ilim, kalabalık halindeki insan topluluklarında gelişmez. Kültür birliğinin sağladığı, sosyal bütünleşmenin azami seviyeye vardığı, millet haline gelen cemiyetlerde gelişir.

Kısaca ele aldığımız bu kararı Anayasa Mahkemesi Atatürk inkılâplarının en yanlış ve tehlikeli yorumunu yapmıştır. Hiç şüphe yoktur ki, inkılâpları hedefinden saptırmak isteyenler bu kararı birinci derecede önemli kaynak olarak kullanmaya devam edeceklerdir. Yüksek Mahkemenin bu kararının ağır sorumluluğundan kurtulabilmesi, önüne çıkacak ilk fırsatta ileri sürdüğü yanlış ve yanlış olduğu için de çok zararlı görüşünden vazgeçerek içtihadini değiştirmesine bağlıdır.

SONUÇ

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalar neticesinde, Atatürk'ün inkılâp anlayışı ve inkılâpçılık şahsiyeti üzerinde bazı kimseler tarafından şuurlu olarak, bazıları tarafından ise Atatürk'ün fikri yapısını iyi bilememelerinin verdiği eksiklikle yanlış ve zararlı yorumların yapıldığı-

(67) Nitekim Anayasa Mahkemesi aynı kararında «... toplumun gereksindiği dinamizm çoğu kez yüzyılların geçmişten sürükleyip getirdiği ve öz niteliği durgunluk ve hareketsizlik olan örf ve adetlerle çelişki halindedir» demek suretiyle istikrarla durgunluğu açıkça karıştırarak sanki Atatürk inkılâplarının istikrarsız bir cemiyet düzeni istediği gibi sakat bir görüşün savunulmasına zemin hazırlamıştır.

(68) ERKAL, Mustafa, Sosyoloji 3. bası (İSTANBUL - 1982) s. 24. Daha etraflı bir tahlil için bkz. GÜNGÖR, Op. cit. s. 91 - 93.

(69) ÖZBUDUN, op. cit, s. 82.

nı görmekteyiz. Her iki türden yorumların ne Atatürk'ün düşünce sistemiyle, ne de Türk milletinin istikbâldeki menfaatleriyle bağdaştırmak mümkündür. Bu konunun herhalde uzun boylu açıklama ve tartışmayı gerektirmeyecek bir konu olması icap ederken her iki grup tarafından sürekli gündemde tutulmaya çalışıldığı dikkatlerden kaçmamaktadır.

Türkiye'de artık bu gibi tartışmaların bir tarafa bırakılması, sürekli olarak geçmişi tenkitten daha çok geleceği düşünmek, yani «**muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkmayı**» gaye edinen bir çalışmanın, bir gayretin içinde olması zarureti vardır. Atatürk gerçekleştirdiği inkılâplarla bu yolun önündeki bütün engelleri kaldırmış, daha açık bir ifade ile Türkleşmek ve çağdaşlaşmak yolundaki en büyük engel olan taassubu yıkararak, gerekli olan ön şartları ve uygun ortamı hazırlamıştır. Bu bakımdan Türkiye'nin tek parti döneminden kalma teorik çerçevesini Peker'in çizmeğe çalıştığı geçmişi reddeden bir inkılâpçılık zihniyetinden kurtulması elzemdir (70). Aksi halde Atatürk'ün yıkağa çalıştığı taassubun yerine bir başka taassubun, inkılâpçılık taassubunu koymuş oluruz ki, bu da herhalde Atatürk'ün istemediği bir netice olur.

İnkılâpçılığın aşırı yorumlanması, cemiyette sosyal gelişmelerin engellenmesine ve tabii olarak fikir hürriyetinin aşırı kısıtlanmasına sebep olur. Bu ise, modern bir cemiyet olmayı hedef alan inkılâbın aleyhine onun prensiplerine aykırı bir tutum olacaktır. Türk inkılâbının uzun sürecini söylemek (71), inkılâpçılığın mahiyetine uygun düşmediği gibi, Türk cemiyetinin istikrara kavuşmasının da engellenmesi mânasına gelir ki, benimsenmesi mümkün değildir. Her sosyal yapının mutlaka istikrara ihtiyacı vardır. İnkılâpçılığın aşırı yorumlanması ise, istikrarın engellenmesi, çatışmanın, dolayısıyla kutuplaşmanın hızlanması demektir.

Biz, inkılâpçılığın en zararlı ve tehlikeli yorumunun Anayasa Mahkemesince yapıldığını görüyoruz. Gerçekten Yüksek Mahkeme hiçbir ilmi temele dayanmayan görüşü ile, yukarıda işaret ettiğimiz aşırı kutuplaşmanın daha da artmasında başlıca rolü oynamıştır. Oysa Yüksek Mahkeme, örflerin muhafazakâr karakterde olduklarını, ideolojik ihtilâller geçiren ülkelerde bile büyük bir çoğunlukla varlıklarını devam ettirdiklerini bilmesi, en azından araştırması gerekirdi. Gene Yüksek Mahkeme

(70) Peker - Açıkça Osmanlı tarihini red ederken bir yandan Türk inkılâbını hürriyet inkılâbı ile özleştirdiği Fransız ihtilâline dayandırmak ister gibi görünürse de öte yandan Türkiye'nin Batı taklitçiliğinden kurtulduğunu» kanı arı, özü sağlam olan Türk'ün kendine has yapıyı benimsediğini iddia etmektedir. Op. cit. s. 20 - 23 ve özellikle *ikinci ders* s. 25 - 34.

(71) PEKER, op. cit. s. 21. Bu görüş daha sonra «sürekli devrim»e dönüşecektir.

örflerin zorla değiştirilemeyeceğini, kanunla örfün çatışması halinde mutlaka örfün galip geleceğini de bilmesi gerekirdi (72).

İnkılâpların yapılması sırasında Atatürk'ün halk ile sıkı temas halinde olması, başka bir deyişle maşeri arzuyu tespitiye çalışması hep bu sebeptendir. Yani amaç, halk ile inkılâplar arasında uyum sağladıktan sonra inkılâbı gerçekleştirmektir. Bundan sonra meydana gelen direnmele-re karşı halkın aydınlatılması ve inkılâpların benimsetilmesi oranında bazı örfler kendiliğinden değişmiştir. Bugün Türkiye'de inkılâplar ile çatışan hiç bir örf yoktur.

Tekrar ediyoruz ki, Atatürk Türk unsuruna dayanan modern ve medeniyet âleminde yerini almış bir devlet kurmayı gaye edindiği için, yaptığı inkılâplarla bu devletin insan unsurunu tam anlamı ile millet haline getirmeyi hedeflemiş ve bunu başarmış bir önderdir. Bu uğurda yaptığı hizmetler, O'nun, Türk Milletinin günlünde ilave bir desteğe ihtiyaç duymadan yücelmesine yeter.

(72) Bu hususta fazla bilgi için MACİVER, M. R., PAGE, C. H, *Cemiyet*, Çev.: KURTKAN, Amiran (İSTANBUL - 1969) s. 30 - 36.